

A 7-8. osztályos oktatási program széthúzásáról

Napjainkban lépnek ki az általános iskolából a 70-es évek végén született nagylétszámú évfjártok, s lépnek be a 80-as évek demográfiai hullámvölgyének 125-130.000 fős évfjártai. Az előttünk álló 5 évben, 1996-ig a ma 1080.000 fős tanulólétszám 13-14%-kal, 130-150.000 fővel csökken.

Ez a létszámcsökkenés lehetővé teszi az oktatás körülményeinek javítását, ugyanakkor csak egyetlen részterületen beszélhetünk bőségről: a 90.000 általános iskolai pedagógus az 1.3 milliós csúcslétszámot szolgálta ki. Ma 12 tanulóra jut egy tanár, a jelzett létszámcsökkenés tehát, ha ezt az arányt állandónak tekintem, kb. 12.000 pedagógus állását veszélyezteti.

Sokkal rosszabb a helyzet a tanteremellátással. Az MM. Stat. Tájékoztatója szerint (Általános iskola, 1990) az 1989. szeptemberi 46.146 tanterem közül 3504 váltakozva használt (7,6%) és 3.855 (8,4%) szükségterem.

A tanulólétszám 13-14%-os csökkenését szembeállítva a váltakozva használt és a szükségterem, $(7,6 + 8,4 = 16\%)$ nyilvánvaló, hogy az alacsony létszámú évfjártok áthaladása legfeljebb a szükségterem megszüntetését és a délelőtti/délutáni oktatás csökkentését eredményezi, s nem jelenti azt, hogy országos szinten átfogó iskolaszervezet-módosulás háttéréként is felhasználható szabad kapacitás jön létre.

A társadalmi feltételek változása

Úgy tűnik, hogy a rendszerváltás felerősítette az általános iskola, mint intézmény elleni támadásokat. Ezek a támadások elsősorban az archaikus iskolaszervezetet restaurálni kívánó csoportok, az általános iskolát a kommunizmussal azonosító, s ezért elvető körök, a gyermekei helyzetét az elkülönítéssel javítani kívánó értelmiség, s az angolszász liberalizmus eszméire hivatkozó szakmai csoportok oldaláról jelentkeznek.

A legújabb két alapidokumentum, a Gázsó Ferenc vezette munkabizottság által összeállított törvénytervezet és a Munkaügyi Minisztérium törvénykonceptiója egy-

aránt az általános iskola, mint intézmény funkcióvesztését tekinti kulcselemének, megszüntetve az általános iskolai végzettség szakmai továbbtanulásra jogosítását.

"A gazdálkodó szervezet gyakorlati oktatásra vonatkozó tanulószerveződést azzal köthet, aki

- a közoktatási törvényben meghatározott alapműveltségi vizsga követelményeinek eleget tett, -"

(A szakképzésről szóló törvény szakmai tervezete 16. oldal. 1991. június)

Egyébként ez az alapvizsga további meglepetéseket is tartogat a közeljövő oktatáspolitikai számára. A törvénytervezetek szerint csak "a szakképzés legtöbb formájába bekapcsolódó tanulótlól.. követhető meg... (A tanulmányaikat érettségire felkészítő iskolákban elkezdő tanuló esetében az iskola dönti el, hogy megköveteli-e ennek a vizsgának a letételét.)"

(Közoktatási törvény szakmai tervezete 29. oldal)

Tehát az alapvizsga csak a hagyományos szakmunkásképzésben lesz kötelező. A prognózisok szerint a 90-es évek második felében a hagyományos szakmunkásképzésben továbbtanulók aránya az évfázatokban 33-35%-ra csökken. Ugyanakkor az érettségit adó középiskolák az évfázatok 60%-át veszik fel. (Látva a gazdaság kivonulását egyes szektorokból, s a szakképzéspolitikai prioritásait, valószínű, hogy a prognózisok reálisak.)

Ekkor azonban azt a csoportot kötelezzük az alapvizsga letételére, amelyik erre nem képes - illetve csak a könnyített vizsgát tudja letenni. Ezt a tényt mindenképpen figyelembe kell vennünk vizsga koncepciójának kialakításakor.

Az általános iskolával szemben megnyílvánuló idegenkedés talán legfontosabb oka az a kellemetlen kudarcélmény, amit az általános iskolában a ma kisgyermeket nevelő szülők tekintélyes része diákként és szülőként átélt, s amelyet egy a NAT készítésében résztvevő szakember úgy fogalmazott meg: "A 78-as reform a szaktudományok és a pedagógia összeesküvése volt a gyermekek ellen."

A gazdasági feltételek

A költségvetés biztosította fejkvóta az általános iskolák működési költségeinek csak egy részét fedezi. (Budapesten 66%-át). (Sáska G.: A főváros és a közoktatás költségei. Magyar Hírlap 1991. július 9.)

Ebben a helyzetben az önkormányzatok csoportok összevonására, pedagógusok elbocsátására, bizonyos szolgáltatások megszüntetésére, szélsőséges esetben iskolaépületek eladására kényszerülnek.

A **munkaerőpiac** is új kihívásokat fogalmaz meg az általános iskolával szemben. A vállalatok magatartása mind a betanított munkásként jelentkező mind a hagyományos szakképzésbe bekapcsolódó fiatalokkal szemben megváltozik. A követelések a 16 éves korig tartó általános képzés kiterjesztésében fogalmazódnak meg.

Az oktatáspolitikai ebben a sokszor ellentmondásos térben keresi a helyét. Megpróbál alkalmazkodni a rendszerváltás után hatalomra került pártok vélt elvárásaihoz. Az alapkategória a kopromisszum. A Gázó-féle törvénytervezetből kiolvasható a komprehenzív iskola koncepciója, de a nyolc osztályos gimnázium is. Meg-

engedem, amit akarsz, de te is engedd meg, amit én akarok. Tulajdonképpen a sokféle olvasat az oka az anyag elleni támadásoknak is.

Az egyik lehetséges olvasat – a szakmai továbbtanulásra való jogosítvány megszüntetése által – az általános iskola felszámolása.

Ez a tény indokolja ezt a hosszú bevezetőt is. Értelmetlen dolog ugyanis az általános iskola fejlesztéséről írni, ha tudjuk, hogy ezt fel akarjuk számolni. Függetlenül a Gázsó-féle tervezet sorsától, tényként kell elfogadnunk, hogy mind az általános képzés megnövelésével, mind a szerkezeti pluralizmussal, mind a kimenetszabályozással kapcsolatban szakmai és politikai konszenzus kezd kialakulni.

Az MKM 1991. májusában kelt megbízásában kérték, hogy az általános iskolai 7–8–9. osztály program felvázolásakor vegyük figyelembe a NAT–ot.

A NAT értelmezhető az

- iskolaszerkezet
- a műveltség szerkezet
- a szabályozás

szempontjából. Szorosan illeszkedik a közoktatási és szakképzési törvény – koncepciókhoz, s a mai helyzetben csak azokkal együtt értelmezhető.

Iskolaszerkezet – javaslatában mind a mai (8 + 3 vagy 4) mind a 4 + 8 és 6 + 6 szerkezetekkel is találkozunk. Alapstruktúrája azonban egy 6 + 4-es modell. (Elemi szint + alapszint.)

A NAT által javasolt műveltségi területek, s a javasolt időkeretek számomra rokonszenvesek: feszültséget csupán a természetismeret időkerete és koncepciója között látok.

A ma vagy a közeljövőben készülő 7–8–9. osztály tanterv összehangolása a NAT–tal azonban ma azért lehetetlen, mert tisztázatlanok

- a NAT és a 9. osztályos **általános iskola** viszonya
- a NAT műveltségi területeket határoz meg, nem tantárgyakat, tehát hiányzik egy transzformációs lépés,
- a NAT 2. változatáról szakmai vita még folyik, a konkrét tanterv kidolgozása csak ezután lehetséges.
- Egyes műveltségterületek tanterveihez, **taneszközeinek** kidolgozása időigényes, 1–3 éves feladat, nem lehetséges egy válságkezelő program első lépése.

A két törvénytervezet és a Nemzeti Alaptanterv stratégiája három szóban foglalható össze:

- pluralizmus
- modellváltás
- ugrás.

A feltételezés az, hogyha nem mindenki egyszerre és egyformán ugrik, a demográfiai hullámvölgyben felszabaduló kapacitások lehetővé teszik az általános iskolázás kiterjesztését a tanköteles kor határáig.

A demográfiai hullámvölgy elenyésző kapacitásbővülést eredményez. (A 46.000 általános iskolai tanterem 16%–a szükségterem, vagy váltakozva használt, s ha ezt a 13–14%–os létszámcsökkenéssel vethetjük össze ugyanott tartunk, mint ma.)

A szabad kapacitás elszórtan, egykorúakkal benépesített lakótelepeken, vagy elhaló községekben jelentkezik, s vele párhuzamosan másutt fennmarad a hiány.

A középiskolában sem várhatunk szabad kapacitást a demográfiai hullám levozulása után. Valószínű, hogy a mai középfokú intézményekben 5–6 év múlva a kb.

120.000 fős évfjártok kb. 60%-a továbbtanul – ma 45% –, a fennmaradó 40% számára (50.000 fő/év) az iskolakötelezettség teljesítésére közel 100.000 férőhelyet, 3500–4000 új tantermet kell felépíteni.

A Szakképzésről Szóló Törvény szakmai tervezete előírja a szakmunkásképzésbe lépés feltételeként az alapvizsga letételét. Ha ezt az előírást érvényesíteni kívánjuk, tisztáznunk kell, hogyan biztosítjuk a szükséges tantermetet. Valószínű, hogy egy részük a gyereklétszám csökkenésével felszabadul. Szükség lesz azonban egy központi tanteremépítő programra is.

Az alapvizsga bevezetése előtt feltétlenül tisztázni kell az infrastruktúra kiépítésének tárgyi és időfeltételeit.

A modellváltás leggyakrabban hangoztatott indoka a "csatlakozás Európához."

A NAT szerkesztői szerint a demokratikus országok többségében párhuzamosan eltérő iskolamodelllek léteznek.

Ez a kijelentés valójában illik az európai országok többségére. Hasonlítsuk össze néhány fejlett európai ország iskolaszervezetét.

A különböző iskolaszervezetű országok csoportosíthatók településszerkezetük, népsűrűségük és fejlettségük alapján.

1. csoport

Magas népsűrűségű, városias településszerkezetű, archaikus, a különböző teljesítő-képességű gyermekek korai elválasztását lehetővé tevő, illetve eltérő struktúrákat lehetővé tevő országok.

ORSZÁG	Iskolaszervezet	Népsűrűség
Nagy-Britannia	komprehenzív és párhuzamosan magániskolák	234
NSZK**	4+9, 9, 6, 5;	250
Hollandia***	6+4, 4, 5, 6;	363
Belgium	6+3, 6;	326
Ausztria*	4+4, 4+1, 2, 3, 4, 5;	91

Az átjárhatóság érdekében a szabályozás az NSZK, Hollandia, Ausztria esetében kötöttebb, mint a NAT javasolja.

* Típusból elütő jegyekkel

** A tanulók zöme a középiskola első két évében az iskolaváltást lehetővé tevő orientációs szakaszban tanul.

*** A tanulók zöme a középfok első két évében az iskolatípus váltását lehetővé tevő orientációs szakaszban tanul.

2. csoport

Alacsony népsűrűségű 8–9 osztályos "általános iskola jellegű" intézményeket működtető országok.

Franciaország	9+	102
Irország	9+	50
Dánia	9+	119
Luxemburg	9+	142
Görögország	9+	78
Spanyolország	8+	77
Olaszország	8+	191
Finnország	9+	15
Svédország	9+	19
Norvégia	9+	13

A bemutatott 15 ország kétharmada a mai magyar oktatáspolitikai által kárhözott általános iskola modell, pontosabban a tanulók 14–15 éves korban való elválasztását gyakorolja. Mint az ábrák jelzik, a nyolc–kilenc éves alapiskola a legtöbb országban tagolódik, elemi és "alsó" középiskolai szintre; jellemző a 6+3 tagolás, találkozhatunk azonban 5+4, 5+3 megoldásokkal. Dánia és Spanyolország a kivétel, ahol az egész alapiskola – az EGK – dokumentációk szerint – egységes.

Bármit mondhatunk az egységes 8 vagy 9 osztályos iskolákra, csak azt nem, hogy nem európai modellt követnek.

Az elmúlt két évtized közoktatási reformjaiban a 6+3 belső tagolású szerkezetek dominálnak. (A népsűrűség pontatlan fogalom. Lényegesebb a település-gazdaság- és közlekedés szerkezet; mindazonáltal a népsűrűség és a településszerkezet között viszonylag szoros összefüggések vannak.)

Ausztria és Olaszország a két kivétel: 91-es alacsony, illetve 191-es magas népsűrűségével. A magyarázat részben politikai – Ausztriában kétharmados többséggel kell az iskolaszervezet módosításához, s ezzel az évtizedek óta kormányzó szocialistapárt nem rendelkezett, Olaszországban pedig történelmi-politikai tényezők – erős baloldal – és a déli területek viszonylagos elmaradottsága van a háttérben.

Magyarország 114-es népsűrűségével az "általános iskolás" típusba tartozik. A lakosság kb. 17%-a 2000 főnél kisebb településeken él. (kb. 2000–2500 lakosú terület tud fenntartani egy osztott, 8 osztályos általános iskolát, 11–12 ezrelékes születési arány mellett; a 489 darab 2–5000 lakosú községben az átlagos népesség 3000 fő, tehát ezek tekintélyes részében is nehezen indítható több párhuzamos osztály.)

2–3 párhuzamos osztály csak kb. 270 településen, a települések 9%-án működtethető, – igaz, itt él a lakosság kb. 70%-a.

A különböző teljesítőképességű gyermekek korai; 10–12 éves korban történő elválasztása csak akkor fogadható el, ha a gyermek lakóhelyéhez közel, 2–3 különböző típusú iskola található, s jók a közlekedési feltételek. (Ez adott pl. a 363-as népsűrűségű Hollandiában.) Az iskolaszervezet fellazulása, az iskolaválasztás 10–12 éves korra helyezése nálunk több súlyos következménnyel járna.

1. Azok a szakmunkás vagy értelmiségi szülők, akik értékesebb iskoláztatást kívánnak adni gyermekeiknek, elköltöznek a kisközségekből. Csökken a községek adóbevétele, az oktatásra fordítható pénz. Ugyanakkor a kiadások a létszámcsökke-

néstől függetlenek. Az ellehetetlenülő kisiskolák működésére magas állami támogatást kell biztosítani.

2. Fedezni kell a naponta ingázó tanulók útiköltségét. Több tízezer kollégiumi férőhelyet kell létrehozni és működtetni a városban tanuló tehetséges falusi kisiskolásoknak.

3. Növekednének az iskolák közötti különbségek. Az értelmiségi csoportok arra ösztönöznék az önkormányzatokat, hogy az ő gyermekeiket befogadó igényes iskolákra fordítsák az adóbevételeket. A "maradék" iskolái a költségvetési támogatásból a fejkvótából vegetálnak.

4. "Elolvadna" a demográfiai hullámvölgy által elősegített férőhelybővülés. (Hiszen a kiürülő falusi iskolák szabad férőhelyei csak a statisztikát díszítik, ugyanakkor a városi iskolákban a bejárók, bevándorlók miatt megmaradna a zsúfoltság.)

5. Tovább növeli a különbségeket ha egy ilyen helyzetben az iskolákra bízunk, hogy alakítsák ki helyi programjukat és az önkormányzatokra, hogy működtessék. Szegény iskolák -----> szerény programok -----> elvándorló adófizetők -----> szegényebb községek -----> szerényebb programok -----> növekvő különbségek -----> elvándorlás.

Akkor, ha az oktatásirányítás eszközzrendszerét a kerettanterv kiadására és a vizsgarendszer működtetésére korlátoznánk, s egy tollvonással eltöröljük az általános iskolai végzettséghez kapcsolódó jogosítványokat, (v.ö.: szakmatanulás) nincs értelme a 9 osztályos általános iskola programjáról gondolkodni.

Ugyanakkor azonban a nemzeti alaptantervben megfogalmazódó struktúrák, (elemi szint, alapszint) a 6 + 4-es szerkezet és a kidolgozott műveltségi területek értékes alapját képezhetik egy európai értékű oktatási reformnak.

Néhány szempontot azonban figyelembe kell vennünk. A pluralizmus, az ugrás és a modellváltás sok feltétele hiányzik. Településszerkezetünk a korai iskolaválasztási kényszert beépítő modellt nem teszi lehetővé. A tíz osztályos iskola az nehezen működtethető általános iskolaként: itt valóban differenciált munkát, többféle választást lehetővé tevő vagy iskolákra, körzeti oktatási központokra van szükség.

A tíz osztályos iskola kiépítése hosszú, legalább 10–15 éves intézményfejlesztő programot feltételez. Első lépés a 6 osztályos elemi szakasz modernizálása. Ilyen reformot Hollandiában bonyolítottak le a 80-as években.

Csak egy tisztességes, a tanulók teljesítményszórását csökkentő elemi iskolai reformra építhető európai értékű alsó középiskola.

Az elemi iskolai szakasz 6–8 éves reform-folyamata alatt kidolgozható az alapszint és kipróbálhatók az új eszközök, struktúrák, a differenciálás modellje.

Amikor javaslatot teszünk a 9 osztályos modellre, a pluralizmus, az ugrás és a modellváltás koncepciójával szemben a pluralizmus, a továbblépés és a modellváltás előkészítése vezet.

A 9 osztályos általános iskolai modellel Európában Svédországban, Finnországban, Dániában, Franciaországban, Írországban, Görögországban, Luxemburgban találkozunk. Egy hat osztályos elemi iskolát és egy 3 osztályos alsó középiskolát magába foglaló modell szervesen továbbépíthető a nyolc osztályos általános iskolából, kompatibilis középiskoláinkkal és szakképzésünkkel, s a feltételrendszer megteremtésének függvényében továbbépíthető egy 6 osztályos elemi iskolát és 4 osztályos alsó középiskolát magába foglaló modellé.

Hozzájárulhat a 90-es évek első felében feleslegessé váló kb. 10.000 pedagógus munkahelyének megőrzéséhez, az iskolakötelezettség teljesítéséhez és a szakképzés válságkezeléséhez, ha azok a fiatalok, akik nem tanulnak tovább a középiskolában, egy éves szakmacsoportos alapképzést adó, szakiskolai programba léphetnének tovább. Ilyen programok több nyugat-európai országban működnek.

A szakmacsoportos alapképzéshez szükséges eszközrendszer és pedagógiai kultúra nagyrészt rendelkezésünkre áll, 10–12 egyéves kerettanterv lefordítása, adaptálása, a résztvevő szakoktatók továbbképzése végrehajtott feladat. Az alapképzésben résztvevő tanulók a hagyományos szakmunkásképzés második tanévébe léphetnek.

A 6 + 3-as szerkezet a NAT-ban vázolt műveltségi területek iskolai realizálására is teret adhat. Az alsó középiskolai szakaszban lehetőség nyílik a differenciálásra az idegen nyelvek, a matematika különböző órakeretben és követelményszinteken történő oktatásával.

A 6 + 3-as szerkezet tehát az ugrással szemben a továbblépést, a modellváltással szemben a folyamatosságot és az új modell felépítését ígéri.

A 6 + 3-as modell kialakítására három egymást követő, részben párhuzamosan végrehajtható lépésből állhat.

1. A jelenlegi 7.–8. osztály programjának széthúzása, a mai műveltségi területek kismértékű változtatásával, a jelenlegi elemeket (tanterveket, oktatási dokumentumokat) felhasználva, új műveltségi területek (technikai, pályaorientáció, család, háztartás, életvitel) integrálásával.

2. Az elemi iskolai szakasz "humanizálása", a kisgyermek életkori sajátosságainak figyelembe vételével, a NAT-ra építve.

3. A NAT műveltségi területeinek tantárggyá, oktatási programmá transzformálása az alsó középiskolai szinten. (6 + 3/3)

Negyedik lépésként: A NAT realizálása az alapszinten, az alapvizsga kísérleti ki próbálása.

Feladatom az 1. pont, a 7.–8. osztály széthúzásának programjavaslata.

A 7.–8. osztály programjának széthúzásakor a következőket kell szem előtt tartanunk:

1. A ma rendelkezésre álló eszközöket kell felhasználnunk.

2. A 7.–8.–9. osztály általános iskolai végzettséget ad, a program azonban műveltség-területeken (idegen nyelv, matematika, pályaorientáció) olyan többletet kínál a tanulóknak, amely értelmet ad a nyújtott iskolázatásnak.

3. A 9. osztályból kilépő tanulók 3 éves szakmunkásképzésbe vagy 4–5 éves érettségire (is) adó középiskolába léphetnek.

4. Amennyiben követelményként jelntkezik az iskolakötelezettség teljesítése, a középfokon tovább nem tanuló fiatalok számára szakmacsoportos alapképzést biztosító szakiskola javasolható (v.ö.: német Berufsgundbildungsjahr programja, nem azonos az NSZI-ben most kidolgozás alatt álló pályaorientációs programmal.) (Az alapképzés második évfolyamába lehet átlépni.)

5. Az általános iskola záró szakaszának széthúzásakor nem javasoljuk a gyenge tanulók elválasztását – hiszen a képzési idő nyújtása a jó képességűeket is javítja.

6. A fenti modellt követő 9 osztályos általános iskolai program mindenütt megszervezhető, ahol ehhez adottak a tantermek és személyi feltételek, s a középtávú

elemzések szerint drasztikusan romlik a betanított munkásként való elhelyezkedés vagy a szakmatanulás lehetősége. Párhuzamosan változatlanul futnak a 8. osztályos programok.

7. A programjavaslatot úgy alakítjuk ki, hogy ennek alapján akár 1991 szeptemberében vagy októberében modellkísérlet indítható legyen.

Az új tartalmi elemeket a 9. évben koncentráljuk, részben a taneszközök elkészítésének időigénye, részben a pedagógusok felkészítésének szükségessége miatt. Az új elemek közel állnak a NAT egyes új műveltségterületeihez, s összehangolhatók a NAT követelményeivel.

Induljunk ki az általános iskola 7.–8. osztályos ma érvényes óratervéből.

	7. osztály óra/hét	8. osztály óra/hét
magyar	4	4
idegen nyelv	2	2
történelem	2	2–3
földrajz	2–1	2–1
matematika	4	4
fizika	2–1	2–1
kémiai	1–2	2
biológia	1–2	1–2
technika	1	2–1
rajz	1–2	1
énekszereplés	2–1	1–2
testnevelés	3	3
Osztályfőnöki óra	1	1
fakultatív	2	2
Összesen	28	29

Jellemző a viszonylagos magas heti óraszám, s a tantárgyak nagy száma (14), s így egy tantárgyra hetedik osztályban heti 2 óra, 8. osztályban heti 2,07 tanóra jut. Egyes félévekben heti egy órában oktatják a földrajz, a fizika, a kémia, a biológia, a technika és a rajz tantárgyakat. (Kirívó a rajz és a technika három féléven keresztül folyó heti oktatása.)

A javasolt módosítás következtében a három év alatt kis mértékben nő a következő tantárgyakra fordított időkeret:

matematika	37 óra
földrajz	37 óra
fizika	18 óra
kémia	18 óra

Ennek alapján javasolható a mai, illetve a mindenkor érvényes tanterv követése.

A matematika oktatásában a szakemberek azt javasolják, hogy a 7. és 8. osztályokban a három évre történő széthúzást ne a fejezetek átcsoportosításával, hanem az egyes problémák feldolgozásának mélységével oldják meg: a 9. osztályban vissza

térnek a 7.-8. osztály témái, új összefüggésben. A földrajz tanítása a mindenkor érvényes alapidokumentumot követve folyik.

Javasolt hetes óraterv a 7.-8.-9. osztályokra

	7.o.	8.o.	9.o.
matematika	3	3	3
idegen nyelv	3	3	3
történelem	2	2	-
földrajz	2	2	-
magyar	3	3	2
fizika	2-1	1	1
kémia		2	2
biológia	1-2	1	-
technika	2	2	2-4F
rajz	2	2	2F
énekszereplés	2	2	2F
testnevelés	3	3	2
osztályfőnöki óra	1	1	1
fakultatív t.	2	2	
életvitel, család, háztartás			2-3
társadalmi ismeretek + kortörténet			2
informatika			2-3 F
pályaorientáció			2
gépírás			2 F
egészségtan			2
felvételi előkészítő			2-4 F
összesen:	28	29	30

A fizika oktatásában a 8. és 9. osztályban történik változás. Javasolható a technika tantárggyal az összehangolás.

A kémia oktatása a 8.-9. osztályokra tolódik át. Kis mértékben növekszik a biológia és a történelem óraszámja.

A biológia óraszámja a 7. osztályban változatlan, a 8.-ban 18 órával csökken. Az így kieső tananyag a 9. osztályban megjelenő *egészségtan* tantárgy (74 óra, 26/hét).

A történelem óraszámja és programja a 7. osztályban változatlan, a 8. osztályban 18 órával csökken. Ezzel szemben jelentkezik a 9. osztály szociális és társadalmi ismeretek tantárgya (74 óra, 2 óra/hét).

A programjavaslatban növekszik a készségtantárgyak óraszámja:

idegen nyelv	+ 185 óra
technika	+ 128,5 - 192,5 óra
rajz	+ 128,5 óra
testnevelés	+ 74 óra

Az időkeret – bővülés felhasználására javasolható a korábbi, nagyobb óraszámot előíró tantervek használata is. A technika programok kialakításakor törekedni kell a természettudományos tárgyak (fizika–kémia) közvetítette ismeretek gyakorlati alkalmazására, s a gyakorlati munkára. Fontos a pályaválasztás előkészítésére szolgáló ismeretek beépítése.

A 9. osztályban növekszik a technika órászám – az egyéni érdeklődésnek megfelelően – pályaorientációs funkciója dominál.

A 9. osztályos technika program összehasonlítása a következő év feladata lesz.

A 9. osztály rajz programjában az ipari pályára készülő tanulók a szakrajz elemét is elsajátíthatják.

A 9. osztályos programban három új társadalomtudományos tárgy bevezetését javasoljuk:

1. életvitel, család, háztartás
2. társadalmi ismeretek és kortörténet
3. pályaorientáció

Az első tárgy mikro– második makro– szinten dolgozza fel a szociális piacgazdaságban élő egyének számára fontos ismeretterületeket.

A harmadik a konkrét pályaválasztási folyamatot kívánja segíteni, a különböző foglalkozási területek támasztotta követelmények és igények bemutatásával, az önismeret fejlesztésével, az egyéni lehetőségek mérlegelésében nyújtott támogatással, konkrét munkahelyek, szakképző iskolák, a munkaerőpiaci tanácsadás intézményeinek megismertetésével.

E társadalomtudományos tömb kidolgozása a következő 1–1,5 év feladata lesz.

A későbbiekben javasolható egyes elemeinek a 7.-es és 8.-os programba való integrálása.

Az informatika, gépfrás és egészségtan tantervének és tananyagának kidolgozása ugyancsak a következő évre halasztható.

A 9. osztályos program része a továbbtanulásra felkészítő tréning – egyéni igények szerint –, heti 2–4 órában.

Az óratervi javaslatban heti 28–29–30 órával találkozunk. (A 7.–8. osztályban ez megegyezik a mai órászámmal, a 9. osztályban a NAT javasolta kerettel.)

Javaslatunk keretjavaslat, a kipróbálás és a helyi körülmények alapján elfogadjuk az eltéréseket.

A 9. osztályos programban 34–40 óra keretet javasoltunk. A technika, a rajz, az ének–zene, az informatika, a gépfrás, a felvételi előkészítő egy szabad sávot alkot. A tanulók igényeik és érdeklődésük szerint állítják össze egyéni programjukat úgy, hogy a heti összóraszám 30 óra legyen.

Programjavaslatunkban arra törekedtünk, hogy a ma rendelkezésre álló tanterveket és oktatási dokumentumokat felhasználva akár az 1991–92-es tanévben – ha erre igény mutatkozik – indítható legyen egy modellkísérlet. Az indítás feltétele azonban a 9. osztály társadalomtudományi és pályaorientációs blokkjának – a NAT-tal összehangolt kifejlesztését végző munkacsoport egyidejű felállítása, s a 7.–8.–9. osztályos technikához a szaktanácsadás és az eszközfejlesztés biztosítása.

Ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy a javaslat átmeneti megoldást tartalmaz, s a kísérlet esetleges indítása után el kell kezdeni az alsó középiskolai program végleges struktúrájának kidolgozását is.